

Nieuwsbrief Heidelberg Appeal Nederland

Reclame Code Commissie: WNF-campagne over bedreigde diersoorten misleidend

De bewering van het Wereld Natuur Fonds (WNF) dat "iedere twintig minuten een diersoort uitsterft" is misleidend en derhalve in strijd met de Nederlandse Reclame Code.

Dit is het oordeel van de Reclame Code Commissie naar aanleiding van een klacht die is ingediend door de stichting Heidelberg Appeal Nederland (HAN).

De klacht van de stichting HAN richtte zich op een televisie-commercial van het WNF, die in het najaar van 1996 voor het eerst werd uitgezonden. De tekst van de commercial luidde als volgt: "Iedere 20 minuten verdwijnt een diersoort ... voor eeuwig. De mens is de enige die dit kan voorkomen. Word nu donateur."

De tekst werd begeleid door filmbeelden van zoogdieren en treurige muziek. Volgens de stichting HAN is de tekst die door het WNF wordt gebruikt aantoonbaar onjuist en was het WNF hier bovendien van op de hoogte. "Het WNF heeft bewust gekozen voor het misleiden van de Nederlandse consument," zo is door HAN aangevoerd.

De Reclame Code Commissie heeft op 14 april uitspraak gedaan in deze zaak. Het oordeel van de Commissie luidde onder meer als volgt:

"Allereerst overweegt de Commissie dat de reclameuiting waarin verweerder de kijkers oproept om donateur te worden en om fl. 30,00 op de giro van verweerder over te maken teneinde haar financiële positie en daardoor de mogelijkheid het bereiken van haar doelstelling te verbeteren een commerciële uiting is die de Commissie bevoegd is aan de Nederlandse Reclame Code (NRC) te toetsen. Dat de doelstelling van verweerder ideëel is doet daaraan niet af.

Partijen zijn het er over eens dat er onzekerheid

bestaat omtrent het aantal dieren dat er leeft, de snelheid waarmee zij uitsterven en de factoren die daarop van invloed zijn. Nu exacte gegevens over de snelheid waarmee dieren uitsterven ontbreken vormen schattingen de basis voor het berekenen van die snelheid. Aangezien bovendien de schattingen van de verschillende deskundigen daaromtrent zeer sterk uiteenlopen is de uiting door de exactheid van de mededeling dat er iedere 20 minuten een diersoort verdwijnt misleidend. Niets in de uiting wijst erop dat aan deze mededeling geen feiten doch slechts schattingen ten grondslag liggen." (...)

Op grond van deze overwegingen komt de Reclame Code Commissie tot de conclusie dat de gewraakte mededeling van het WNF in strijd is met artikel 7 van de Nederlandse Reclame Code. Zij beveelt het WNF aan voortaan niet meer op een dergelijke wijze reclame te maken.

HAN voorzitter prof. dr. A.W.C.A. Cornelissen, hoogleraar Parasitologie aan de faculteit der Diergeneeskunde van de universiteit Utrecht, toonde zich tevreden over de uitspraak van de Reclame Code Commissie. "De uitspraak van de commissie bevat voor mij twee zeer belangrijke elementen. De commissie geeft aan dat het Wereld Natuur Fonds een bedrijfsmatig karakter heeft. Met andere woorden, het WNF is een op rendement gerichte milieu-organisatie. Daarnaast geeft de uitspraak een belangrijk waarschuwingssignaal aan de milieubeweging. Ook de milieubeweging moet zich houden aan het verstrekken van juiste informatie. Het zal veel moeilijker worden voor milieuorganisaties om zich wetenschappelijke onnauwkeurigheden te permitteren. Dat is uiteindelijk in het belang van iedereen."

P.S.: Het WNF is tegen deze uitspraak in beroep gegaan.
Zitting: 18-8-1997

Vereniging Natuurmonumenten ook door Reclame Code Commissie gekapitteld

Ook de Vereniging Natuurmonumenten is enige tijd geleden door de Reclame Code Commissie op haar vingers getikt. A.F. Michielsen uit Dronten had bij de Reclame Code Commissie bezwaar gemaakt tegen een televisie-commercial van de Vereniging Natuurmonumenten waarin werd beweerd: "Sinds 1950 is onze natuur gehalveerd". Volgens Michielsen was deze bewering onjuist en misleidend, omdat uit bodemstatistieken van het CBS zou blijken dat de natuur sinds 1950 slechts

met 12,5% is afgenomen. De vraag is, hoe definiëer je natuur? "Recreatiegebieden, plantsoenen en produktiebossen" zijn geen natuur, stelde de Vereniging Natuurmonumenten, maar daar nam de Reclame Code Commissie geen genoegen mee. "Van een gezaghebbende natuurbeschermingsorganisatie als Natuurmonumenten ... mag worden verlangd dat zij zich ... zuiver uitdrukt," oordeelde de Commissie

“Onthaasting goed voor het milieubeleid”

HAN symposium 30 mei 1997:

Is onthaasting goed voor het milieu? In zijn inleiding tijdens het door HAN georganiseerde symposium over het Nederlandse milieubeleid op 30 mei, sloot professor dr. Albert Cornelissen, voorzitter van de stichting HAN, zich aan bij het recente pleidooi van de minister van VROM, mevrouw De Boer, voor onthaasting. Hij gaf echter een ietwat andere draai aan het begrip. Volgens Cornelissen komen veel milieuregels en veel beweringen over het milieu, veel te gehaast tot stand. Een zorgvuldige, niet gehaaste bestudering en afweging van wetenschappelijke gegevens zou ons milieubeleid ten goede komen, aldus Cornelissen.

Het symposium van de stichting HAN in het gebouw van de Koninklijke Academie van Wetenschappen in Amsterdam trok ruim zeventig bezoekers. De jurist Mr. J.V. van Ophem (van het bureau Caron & Stevens/Baker & McKenzie, Amsterdam), de wetenschapper professor dr. R. Kroes (van het Research Instituut voor Toxicologie, Utrecht) en de journalist ir. S. Rozendaal (van het weekblad Elsevier) gaven, ieder vanuit hun eigen specialisme, hun visie op het Nederlandse milieubeleid. De lezing van Van Ophem, die voor sympathisanten van HAN belangrijke informatie bevatte, geven we elders in deze nieuwsbrief verkort weer.

Slecht daglicht

Prof. dr. Kroes ging in op de vraag waar we in Nederland ziek van worden, met name waar we kanker van krijgen. Niet van kunstmatige kleur-, geur- en smaakstoffen in ieder geval, en ook niet van residuen van bestrijdingsmiddelen, zo zei Kroes. “In de late zestiger jaren verschenen publicaties van epidemiologen waarin werd gesteld, dat een groot deel van het vóórkomen van kanker zou kunnen worden verklaard door omgevingsfactoren. Ten onrechte zijn deze factoren door pers en publiek vrij vertaald als milieu. Veeleer werden levensstijlfactoren bedoeld in plaats van de zo vaak in een slecht daglicht gestelde man made chemicals,” aldus Kroes.

Schandpaal

“Additieven en contaminanten,” vervolgde Kroes, “worden door het publiek als een gevaar gezien en, zo luidt het, kunnen kanker veroorzaken. Wetenschappelijke informatie echter is precies tegenovergesteld: juist voedingsmiddelenadditieven zijn het veiligst van al!” Sommige stoffen, zoals sacharine, cyclamaat, amarant en enkele pesticiden, zijn in de pers aan de schandpaal genageld vanwege hun vermeende kankerverwekkende werking. Kroes:

“Het betreft hier echter stoffen, die slechts bij excessief grote hoeveelheden door het verzadigen van bepaalde ontgiftingsketens een drempelwaarde overschrijden, waarboven zij een tumorbevorderende werking hebben, die in gevoelige proefdieren tot uiting komt. De dagelijkse door de mens te consumeren hoeveelheden zijn echter vaak duizenden malen lager.”

Volgens Kroes heeft wetenschappelijk onderzoek uitgewezen dat verkeerde voeding en andere levensstijlfactoren (zoals roken en overmatig alcoholgebruik) de grootste risicofactor vormen voor de volksgezondheid, gevolgd door microbiële ziekteverwekkers en natuurlijke giftige stoffen.

Milieuhygiënische factoren en toevoegingsstoffen komen pas op de vierde en vijfde plaats. Dit is precies in tegenstelling tot wat het publiek vaak denkt. Milieuvervuiling is uiteraard laakbaar, zo benadrukte Kroes, maar, op enkele uitzonderingen na (met name luchtvervuiling), vormt de huidige mate van milieubelasting geen grote risicofactor voor de volksgezondheid en zeker niet ten aanzien van kanker.

Na-ijleffect

Simon Rozendaal, die scheikunde studeerde in Delft en al twintig jaar werkzaam is als wetenschapsjournalist, eerst bij NRC Handelsblad, nu bij het weekblad Elsevier, benadrukte in zijn lezing meerdere malen dat de milieubeweging goed werk heeft verricht in de jaren zestig en zeventig, toen de milieuvervuiling een ernstig probleem vormde in ons land. Vooral dankzij de milieubeweging is die vervuiling sindsdien voortvarend aangepakt, “althans in West-Europa en Noord-Amerika.” Paradoxaal genoeg is de zorg om het milieu echter toegenomen. “Er is sprake van een naijleffect. Toen de milieuproblemen op hun hoogst waren, was de aandacht ervoor gering. Nu de milieuproblemen zijn weggeëbd, is de maatschappelijke aandacht juist aangezwollen,” stelde Rozendaal vast.

CCRX

Dat de bestrijding van de milieuvervuiling succes heeft gehad, lijdt volgens de Elsevier-redacteur geen twijfel. Dit blijkt volgens hem onder meer duidelijk uit de jaarlijkse rapporten van de Coördinatie Commissie voor de Metingen van Radioactiviteit en Xenobiotische Stoffen (CCRX), die voor vrijwel alle vormen van vervuiling een neergaande lijn laten zien. Merkwaardig genoeg, zei Rozendaal, is de uitgave van de rapporten van deze zware commissie, waarin zes ministeries samenwerkten, inmiddels stopgezet. Blijkbaar is niet iedereen blij met het feit dat het goed gaat met het milieu, merkte Rozendaal

op. Milieugroepen, maar ook ambtenaren en milieuwetenschappers, hebben er belang bij dat het milieu hoog op de agenda blijft staan. "Zij hebben nu hoge posities ingenomen, die ze niet graag opgeven." Maar er zijn volgens Rozendaal nog andere redenen waarom het goede nieuws over het milieu nauwelijks tot politici, pers en publiek doordringt. "Veel mensen, inclusief journalisten en politici, hebben grote moeite met de relativiteit van risico's, kunnen slecht uit de voeten met het chemische begrip concentratie en de glijdende schaal tussen natuurlijk en synthetisch. Mensen begrijpen niet, dat een kankerverwekkende stof lang niet altijd kanker hoeft te verwekken, dat een giftige stof lang niet altijd giftig hoeft te zijn en dat 'natuurlijk' niet altijd beter hoeft te zijn dan 'synthetisch'," betoogde Rozendaal. Verder "frustreren de overheid en de milieuwetenschap de milieudiscussie doordat ze voortdurend strengere normen afvaardigen dan wel ondersteunen, zodat het lijkt alsof we nauwelijks opschieten." Daarnaast wordt volgens hem veel verwarring ver-

oorzaakt "door het koppelen van de termen natuur en milieu. Met de één, milieu, gaat het zeker in Europa en Noord-Amerika tamelijk goed, met de ander daarentegen niet: de hoeveelheid natuur neemt deze eeuw voortdurend af en wordt schraler."

Tegenwicht

Tot slot gaf Rozendaal ook de wetenschap een veeg uit de pan. "Nederlandse wetenschapsmensen moppen binnenskamers al twintig jaar dat de media het milieuprobleem overdrijven, maar hebben tot voor kort geen enkel tegenwicht geboden," zo zei hij. Hij vond het dan ook "goed dat HAN er is," maar "wel een beetje laat". Verder drukte hij HAN op het hart om vooral niet de indruk te wekken dat het elders (buiten West-Europa en Noord-Amerika) net zo goed gaat met het milieu als hier. "Ik wens HAN veel succes toe met haar positiebepaling in het mijneveld van het milieu," aldus Rozendaal.

Karel Beckman

Mr. J.V. van Ophem op HAN symposium: "Slechte milieuwetgeving kan meestal niet via rechter worden aangepakt"

Het is een loffelijk streven van de stichting HAN om de echte feiten over het milieu boven tafel te krijgen, maar als HAN denkt dat zij daarmee bestaande milieuwetgeving via de rechter ongedaan kan maken, dan heeft zij het (helaas) bij het verkeerde eind. De Nederlandse rechter mag de innerlijke waarde van een wet niet toetsen. Anders dan in Frankrijk of de Verenigde Staten, vindt in de Nederlandse rechtszaal dan ook zelden of nooit een principiële discussie plaats over milieuwetgeving. () Dit betoogde mr. J.V. van Ophem, advocaat bij Caron & Stevens/Baker & McKenzie in Amsterdam, tijdens het door HAN georganiseerde symposium over het Nederlandse milieubeleid op 30 mei.*

De lezing van Van Ophem was voor het overwegend natuurwetenschappelijk ingestelde publiek in de Tinbergenzaal van het gebouw van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen een eye-opener. "De rechter mag zich niet in een discussie begeven of milieunormen overdreven zijn of wellicht te slap," zo zei Van Ophem. Alleen wanneer er sprake is van evidente willekeur zal de rechter van deze regel afwijken. Van Ophem noemde als voorbeeld de Wet Bodembescherming. Stel, zei Van Ophem, dat de stichting HAN zou aantonen dat de bodemstreefwaarden voor zink totaal niet wetenschappelijk zijn onderbouwd en dat de overheid een bedrijf zou beboeten voor overtreding van die waarden. Indien dat bedrijf vervolgens naar de rechter zou

stappen, zou die waarschijnlijk geneigd zijn om de overheid gelijk te geven.

Helemaal zeker is dat volgens Van Ophem echter niet. Er is namelijk, zo zei hij, met de streef en interventiewaarden in de Wet Bodembescherming iets merkwaardigs aan de hand. "De streefwaarden zijn niet opgenomen in de Wet Bodembescherming, noch in andere daarop gebaseerde wetgeving.

De streefwaarden staan in een circulaire (leidraad) opgesteld door het ministerie van VROM. Zonder overdrijving kan gesteld worden dat een heel belangrijk terrein van het milieubeleid in Nederland, te weten bodemsanering, niet wordt beheerst door wetgeving, maar door een niet officieel bij besluit vastgestelde circulaire van het ministerie." De burger die deze zogeheten pseudowetgeving wil aanvallen heeft volgens Van Ophem meer kans dan wanneer die streefwaarde in wetgeving was vastgelegd. Niettemin heeft de rechter over deze pseudowetgeving een aantal malen geoordeeld dat, bij gebreke van echte wetgeving, het hem "niet onaanvaardbaar voorkwam" dat de overheid zich hierop beriep.

Ondemocratisch

De afstand die de rechter in acht neemt ten opzichte van het bestuur is in Nederland bewust zo ingericht: "het berust op de scheiding der machten," aldus Van Ophem. "Als het bestuur door middel van wetgeving die geacht wordt democratisch tot stand te zijn gekomen heeft gesproken, dan mag de rechter daar niet zijn eigen oordeel voor in de plaats stellen." Van Ophem meende dat er wel wat valt af te dingen

(*) De rechter mengt zich overigens nadrukkelijk wel in concrete (niet-principiële) milieukwesties, bijvoorbeeld met betrekking tot specifieke lozingsvergunningen.

op dit argument. "Het argument dat de rechter ook weer niet teveel armslag mag hebben, omdat dat ondemocratisch zou zijn, gaat voor milieunormen vaak niet op. Milieunormen zijn technisch-specialistisch van aard en worden door ambtenaren, en niet door politici gemaakt." De jurist wees erop dat in Frankrijk en de V.S., landen waar het systeem van de scheiding der machten hoog in het vaandel staat, de rechter veel meer mogelijkheden heeft op dit gebied dan in Nederland. "Ik vind dat de rechter meer zou moeten kunnen toetsen," verklaarde Van Ophem, "maar dat zit er in de praktijk niet in."

Voorzorgsbeginsel

Van Ophem bekritiseerde de manier waarop veel milieuwetgeving tot stand komt. "Juist omdat de rechter ten aanzien van milieuwetgeving slechts met moeite aan de feiten kan toetsen, is het voor het bestuur des te meer geraden om de feiten in alle zorgvuldigheid vast te stellen, met de input van zoveel mogelijk partijen, en in zo groot mogelijke openheid". Het wetgevingsproces in Nederland loopt volgens Van Ophem niet over van openheid, openbaarheid en inspraakmogelijkheden. "De overheid laat zich wel adviseren over wetsvoorstellen, bijvoorbeeld door de Raad van State en de VROM Raad, maar die adviezen gaan zelden of nooit in op de inhoud, de normen van de wet. Beleidsregels, zoals de streefwaarden voor bodemsanering, worden sowieso niet

extern getoetst." Van Ophem noemde het van groot belang dat de overheid bij het formuleren van wetten en beleid het voorzorgsbeginsel hanteert ("het zekere voor het onzekere nemen"), maar, zo voegde hij hieraan toe, "dan moet het natuurlijk wel om een gereede zorg gaan. De overheid kan zich niet altijd maar beroepen op dat voorzorgsbeginsel telkens als zij geconfronteerd wordt met gegevens die de aanvankelijke zorg rond een stof (en/of concentratie daarvan) wegnemen."

Achterhoedegevecht

Wat betekent dit alles nu voor de praktijk? "Burgers," betoogde Van Ophem, "moeten er heel vroeg bij zijn als het gaat om al dan niet vermeende wetenschappelijke missers in (ontwerp)wetgeving. Als de wet er eenmaal is, dan gaat de rechter uit van de wet, en trek zich van de beweerdelijk onjuiste feitelijke grondslag weinig aan. De burger voert dan om de volgens hem onwetenschappelijke grondslag van de wet een achterhoedegevecht." Met andere woorden, burgers en bedrijven zullen assertiever moeten zijn, eerder hun mond open moeten doen. Ambtenaren zijn volgens Van Ophem wel degelijk bereid om naar argumenten te luisteren, mits het goede argumenten zijn. En wat de streef- en interventiewaarden van de bodemsanering betreft, deze moeten nog worden omgezet in wetgeving. "Als het zover is, grijp dan uw kans," aldus Van Ophem.

Nederlandse beken zijn nooit natuurlijk geweest

In het Eindhovens Dagblad heeft de Drense bioloog Gert Jan Baaijens de droom van vele "natuurbouwers" wreed verstoord met zijn uitspraak dat 80 tot 90% van de Nederlandse beken geen natuurlijke oorsprong heeft. Verreweg de meeste beken zijn in Nederland in het verleden aangelegd. Beken op de Veluwe bijvoorbeeld zijn allemaal gegraven ten behoeve van papiermolens en ook elders werden beken zodanig aangelegd dat zij landbouw en nijverheid ten goede kwamen. Beken in Groningen, Friesland, Drente, Overijssel, Gelderland en Utrecht vertonen vanouds kunstmatige trekken en zelfs de Dommel heeft volgens Baaijens een verdachte loop. De kronkels in vele Veluwse beken zijn geen meanders, maar lopen parallel aan de hoogtelijnen in het landschap. Beken werden op die manier bijvoorbeeld naar een plaats met een groot verval geleid waar de molenaars maximaal konden profiteren van de valkracht van het water. Deze

beken hebben, voorzover niet gekanaliseerd, inmiddels een prachtige eigen flora ontwikkeld. Baaijens heeft, naar eigen zeggen, zijn "romantische bevlogenheid" bedwongen. "Ik heb groot respect voor natuurlijke processen van beekvorming, maar ook voor Middeleeuwse boeren". Het op natuurlijke wijze laten "meanderen" van de oude beken zoals landschapsherstellers het zouden willen is Baaijens in het verkeerde keelgat geschoten. Het op natuurlijke wijze laten meanderen van de Nederlandse beken is niet alleen onhistorisch, maar kan ook schadelijk zijn. Het toch al ernstige probleem van de verdroging zou daardoor zelfs ernstiger kunnen worden.

Wybren Verstegen

bron: Net Werk. Contactblad van de Stichting Net Werk voor de geschiedenis van hygiëne en milieu, nr. 55, maart 1997, p.57.

Smeltende polen?

In het jeugdjournaal kwam afgelopen winter diverse keren het onderwerp "smeltende polen" ter sprake. De Nederlandse jeugd kreeg beelden te zien van een druppende aardbol, smeltende ijsbergen, grote scheuren in het landijs en een Greenpeace schip dat

met groot gemak door het kennelijk sterk verdunde zeeijs voer. De bijbehorende actievoerder kreeg de gelegenheid uit te leggen dat dit smelten door het versterkte broeikaseffect kwam dat het leven van de in hoge mate aabare pinguïns op Antarctica bedreig-

de. Tegelijkertijd kwam het Wereld Natuur Fonds in het nieuws met het bericht dat ook de natuur rond de Noordpool bedreigd werd door opwarming. De New Scientist kwam echter al snel in het geweer tegen deze berichtgeving. In het nummer van 15 februari (p. 11) werd duidelijk stelling genomen tegen Greenpeace. De opwarming die Greenpeace signaleerde beperkt zich namelijk tot één puntje van het grote continent, het zogenaamde Antarctisch schiereiland. Op Antarctica als geheel is geen sprake van een temperatuurstijging. De scheuren die Greenpeace filmde "have been there for years". En zelfs Time, doorgaans ook niet afkerig van paginavullende doemscenarios (zie 12 mei 1997) stelde recentelijk dat uit satellietopmetingen van de omvang van de ijskap op de zuidpool geen duidelijke af- of toename valt op te maken.

Greenpeace noch het WNF hebben in feite een been om op te staan. Wie het recente *Climate Change 1995* (Cambridge University Press, J.A. Lakeman ed.) van het IPCC (Intergovernmental panel on Climate Change) ter hand neemt, kan lezen op pagina 144 dat de Noordpool al sinds 1950 geen opwarming laat zien en dat de temperatuurstijging deze eeuw op Antarctica plaatsvond vóór het begin van de jaren zeventig. Ook daar is al 25 jaar niets bijzonders te melden.

Dit is des te opmerkelijker omdat volgens de broeikas-theorie de temperatuurstijging ten gevolge van de toegenomen uitstoot van broeikasgassen aan de polen het eerst merkbaar zou moeten zijn. Ook volgens de klimaatmodellen moet aan de polen de opwarming

het eerst zichtbaar worden. Het ziet er dus naar uit dat de milieubeweging vast een voorschat op de toekomst heeft genomen door te stellen dat het smelten van de polen al aan de gang is. Het WNF is trouwens bijzonder hardleers met betrekking tot het broeikas-effect. Enige jaren geleden meldde de natuurbeschermingsorganisatie dat de cyclonen in het Caraïbische gebied de voortekenen waren van de versterking van het broeikas-effect. Maar ook dat was strijdig met de conclusies van het IPCC dat in 1995 stelde "dat er onvoldoende gegevens zijn om te bepalen of er sprake is van consistente veranderingen in de variabiliteit van het klimaat of extreme weersomstandigheden". Het WNF mag er ten overvloede aan herinnerd worden dat zij bij monde van Sible Schöne in maart j.l. verklaarde: "Wij houden ons aan het standpunt van het IPCC" (Elseviers Weekblad 293 1997 p. 101). Was het maar waar!

Het is inmiddels duidelijk dat de "alarmistische" PR-aanpak van de broeikasdiscussie zijn doel gemist heeft. Ook uitspraken in de trant van "nooit meer een elfstedentocht" (IPCC-lid prof. Pier Vellinga in het najaar van 1995) zouden weleens contraproductief kunnen werken. In het jubileumnummer ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Milieudefensie wordt dan ook het ministerie van VROM aangehaald dat met zorg constateert dat in het broeikasdebat een 'sense of urgency' ontbreekt (Milieudefensie, jrg. 26, april 1997, p. 23). Zou een wat nuchterder aanpak van de discussie rond klimaatverandering misschien effectiever zijn geweest?

Wybren Verstegen

Wel van de hoed maar niet van de rand

prof. dr. R.H.Meloan

Op donderdagavond 17 april mocht ik mee doen aan één van de nationale duurzaamheidsdebatten, georganiseerd door de Nationale Commissie voor Internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling. De debatten werden gehouden in de Rode Hoed (een gerecycled kerkje aan de Keizersgracht in Amsterdam). Het bijbehorende cursusboek bleek voornamelijk gevuld met bijdragen van journalisten met een sociologische, economische of filosofische achtergrond. Niet één medewerker leek een duidelijke beta-achtergrond te hebben te hebben, noch ervaring in exact wetenschappelijk onderzoek. Desondanks ging deze avond over "leven met een gifcocktail". Behalve ikzelf was er een vertegenwoordiger van de chemische industrie (Dow), de gewasbescherming (Nefyto), van de stichting Milieubewustzijn en een vertegenwoordiger van Greenpeace.

We vormden een soort panel waaraan eerst een paar vragen werden gesteld door een tweetal politici van PvdA en D66. Daarna onstond een discussie met vragen uit het publiek waarop de panelleden spon-

taan konden reageren.

Hoewel de organisatoren deze structuur als succesformule brachten, waren er weinig belangstellenden. Er zaten circa 60 mensen in de zaal waarvan er, mijns inziens, zeker 40 beroepshalve (VROM, milieuorganisaties, etc). Vooral gezien het feit dat de Rode Hoed midden in Amsterdam ligt, goed bereikbaar is vanaf het Centraal Station en deze debatten vooraf gegaan waren door uitgebreide landelijke reclamecampagnes, een mager resultaat.

Ook het niveau van de avond viel tegen. De belangrijkste vergissing die keer op keer door milieuorganisaties gemaakt wordt wanneer het over gif gaat is dat er geen onderscheid gemaakt wordt tussen kwaliteit en kwantiteit. Deze onwetenschap bepaalde ook hier weer de grondhouding zoals bleek uit het begeleidende emotionele maar weinig zeggende verhaal van René Didde *Leven met een gifcocktail* in het cursusboek. Het 500 jaar oude basisprincipe van de farmacie, ooit geformuleerd door Paracelsus -dat de giftigheid van een stof wordt bepaald door de hoe-

veelheid en niet door zijn aard- is tot op heden niet doorgedrongen. Het koste mij dan ook weinig moeite één van de politici te laten verklaren dat keukenzout eigenlijk ook verboden moest worden (vijf keer zo giftig als Roundup en wordt niet afgebroken). Daarna werd mij echter nadrukkelijk duidelijk ge maakt dat het niet de bedoeling was dat de discussie zou gaan over technische details. De discussie diende zich te concentreren op de vertaalslag: wetenschap-maatschappij; de maatschappij is bang voor gif en dus moeten sociologen, politici en journalisten daar wat mee doen. Wetenschappers dienen hun plaats te kennen en zich verre te houden van discussies, tenslotte is het hun schuld dat de maatschappij bang is. Opmerkingen mijnerzijds dat die angst juist veel te maken heeft met onbegrip over technische details kwamen niet echt over. Problemen mogen onder geen voorwaarde gerelativeerd worden. Het verbieden van gevaarlijke stoffen dient met kracht nagestreefd te worden, ongeacht de maatschappelijke consequenties (gevaarlijke stoffen zijn in principe alle stoffen, die door de mens gemaakt zijn; zelfs stoffen die op zich ongevaarlijk zijn, zijn verdacht want men weet maar nooit wat ze in combinatie met andere stoffen kunnen doen).

Hoewel er de laatste 15 jaar in de milieudiscussie inhoudelijk nauwelijks enige progressie te zien is, vielen er toch een aantal zaken op:

1. De maatschappelijke interesse voor dit soort milieudiscussies is miniem geworden (omgerekend naar bijvoorbeeld de omstandigheden in Flevoland zou zo'n bijeenkomst twee à drie belangstellenden hebben opgeleverd. Dit lijkt te kloppen. Discussies georganiseerd door milieuorganisaties lijken steeds vaker te moeten

worden geannuleerd wegens gebrek aan belangstelling.

2. Het lijkt er op dat dit nog niet is doorgedrongen tot de politici in Nederland. Partijen als de PvdA en D66 lijken breed in te zetten op het milieu. Dit heeft wellicht ook te maken met de goed georganiseerde en door de overheid gesubsidieerde lobby van de milieubeweging.
3. De enige partij die de milieubeweging nog echt serieus neemt is de industrie. Dit was goed te merken. De omgang van beide partijen met elkaar in de wandelgangen deed denken aan twee nieuwe verliefden, die na langdurig ontkennen eindelijk hebben toegegeven dat ze voor elkaar bestemd zijn.
4. Technologie en exacte wetenschappen zijn weer in. Sociologen, politicologen en journalisten maken zich op om hier hun nieuwe taak, het vertalen van de verworvenheden van de wetenschap en techniek aan de maatschappij, ter hand te nemen.

Gezien echter de uitglidders die in het verleden zijn gemaakt en het gegeven dat er in Nederland hooguit een handjevol gevestigde wetenschapsjournalisten bestaat die weten van de hoed en de rand, is dit een reden tot grote zorg.

HAN wil er daarom op aandringen dat wetenschappers in toenemende mate deze vertaalslag zelf ter hand nemen. Dit biedt ons inziens de beste garantie om nieuwe bizarre hypes en doemscenario's te voorkomen. Wij willen dit stimuleren door artikelen in de pers of de media die op deze wijze tot stand zijn gekomen te verzamelen. Heeft U onlangs een wetenschappelijk bericht van uw hand in de media gekregen, laat ons dat dan weten zodat we daar melding van kunnen maken. De beste zullen we

Belgische nota: 'Het broeikasdogma en de zon'

Professor Edmond de Langhe, emeritus hoogleraar aan de Universiteit van Leuven, is de auteur van bovengenoemde nota die een dringend beroep doet op de wetenschappelijke wereld in het geweer te komen tegen het dogmatische karakter van de discussie over klimaatverandering. Aanleiding hiervoor is de onlangs gepubliceerde Deense studie van Eigil Friis Christensen en Henrik Svensmark over het verband tussen zonneactiviteit, bewolking en de temperatuur op aarde. Deze theorie verplicht de wetenschap opnieuw en met een meer "open mind" naar de oorzaken van de recente klimaatverandering te kijken. Willen wij goed voorbereid zijn op mogelijke klimaatveranderingen en ons niet laten

verassen door plotselinge natuurlijke variaties in het klimaat, dan zullen wij deze Deense theorie goed moeten bestuderen, aldus professor De Langhe. Een interessant Internet adres voor extra informatie daarover is: <http://nastol.astro.lu.se/~henrik/spacew4f.html> (Space weather page)

Correspondentie adres:

Prof. Edmond de Langhe
Leeuwerikenstraat 47/82
B 3001 Hervelee
België
fax. +32 (0)16 407468

HAN SYMPOSIUM 13 JANUARI 1997:

Genetisch gemodificeerde planten en dieren: bedreiging of zegen?

Over dit thema organiseerde de immer actieve werkgroep Landbouw en Milieu van de stichting HAN op 13 januari een symposium in Swifter-

bant. Dr. J.J.M. Dons, directeur Onderzoek van het CPRODLO te Wageningen, bracht de mogelijkheden die de genetische modificatie van

planten biedt voor duurzame productie in industrie en landbouw onder de aandacht. Dr. J.A.Lenstra, moleculair bioloog aan de faculteit Diergeneeskunde van de Rijksuniversiteit Utrecht, ging in op de toepassingen van genetische modificatie bij dieren, die vooral op het medisch vlak liggen. De bioloog dr. P. Miedema

legde uit waarom er volgens hem zoveel maatschappelijke weerstand bestaat tegen genetische manipulatie en waarom dit naar zijn mening onterecht is. Zoals bij eerdere gelegenheden in Swifterbant, was de belangstelling groot. Er waren zo'n tweehonderd aanwezigen.

NITRAAT EN VOLKSGEZONDHEID

Op 9 mei jl. heeft stichting HAN de studie 'Nitraat en Volksgezondheid: een Overzicht' gepresenteerd aan de pers. De Nederlandse Vakbond Varkenshouders (NVV), als opdrachtgever, heeft in een persbericht de media ingelicht over het verschijnen van deze studie. Dit deelrapport vloeit voort uit een breder onderzoek naar de effecten van stikstof en fosfor in het milieu.

Nitraat heeft sinds jaar en dag een aantal medische en toxicologische bedenkingen op zich geladen. Nitraat is daardoor een zeer uitgebreid bestudeerde stof. De volksgezondheidsproblematiek rondom nitraat valt ruwweg uiteen in twee onderdelen. Deze twee zaken dienen strikt te worden gescheiden:

- acute (onmiddellijke) giftigheid, te weten methemoglobinemie (onder andere de zogenaamde 'blauwe baby's');
- chronische (lange termijn) giftigheid; te weten maagkanker.

Blauwe baby's

Vooral zuigelingen jonger dan drie maanden zijn gevoelig voor acute nitraatintoxicatie. De nitraat drinkwaternorm is speciaal daarop gericht; en terecht. Volwassenen daarentegen zijn vrijwel ongevoelig voor de acute toxiciteit van nitraat.

Nu staat nitraat al decennia bekend als een lichaamseigen stof. De achtergrond van de lichaamseigen nitraatproductie bleef echter gedurende lange tijd onopgelost. Eind jaren tachtig kwam er meer helderheid in de zaak. Stikstofoxide (NO; molecuul van het jaar 1992!), tot dan toe niet meer dan een toxische luchtvervuiler, bleek een sleutelpositie te bezetten in allerlei biochemische processen in het lichaam, zoals bijvoorbeeld cardiovasculaire regulatie, immuunrespons etc. NO wordt in het lichaam omgezet in nitriet en nitraat; stoffen die relatief snel door de nieren kunnen worden uitgescheiden. Per dag maakt de mens ruwweg 60 mg NO₃- (nitraation) aan. Maar bij een immuunrespons, bijvoorbeeld tijdens een infectie, kan de lichaamseigen nitraatproductie tot wel 1000 mg per dag oplopen.

Deze verhoogde inwendige nitraatproductie bij een immuunrespons kan leiden tot methemoglobinemie. Deze uiterst zeldzame stoornis, die zoals gezegd

hoofdzakelijk bij zuigelingen optreedt, heeft voornamelijk zijn oorsprong in darminfecties, hoewel 'traditioneel' nitraatname via drinkwater hiervoor als oorzaak wordt aangewezen. Zuigelingen kunnen zo het slachtoffer worden van hun eigen immuunrespons wat in zeldzame gevallen dus leidt tot het gevreesde methemoglobinemie. Uit onderzoek is echter gebleken dat zuigelingen verrassend ongevoelig zijn voor nitraatname (hoewel aanzienlijk gevoeliger dan volwassenen) tenzij zij lijden aan maagdarminfecties die onder andere veroorzaakt wordt door bacteriologisch besmet drinkwater.

Nitraat in drinkwater

Nitraat in het drinkwater speelt bij deze stoornis in het merendeel van de gevallen slechts een bijrol. Het kan de stoornis hooguit verergeren. Zolang de nitraatconcentratie de 50 mg NO₃-/l niet passeert lopen zuigelingen dan ook geen verhoogd risico. Ook tussen de 50 en 100 mg NO₃-/l is het risico voor zuigelingen beperkt. Uit onderzoek blijkt dat voor zuigelingen het acute intoxicatie risico pas significant toeneemt boven de 100 mg NO₃-/l.

Nitraat en maagkanker

Een manier om na te gaan of er een relatie bestaat tussen nitraatbelasting en het ontstaan van maagkanker, het chronische gezondheidsrisico, is het bestuderen van groepen individuen die beroepshalve in sterk verhoogde mate in aanraking komen met nitraat zoals arbeiders in kunstmestfabrieken. De belasting is beroepshalve vele malen hoger dan bij een doorsnee populatie verwacht kan worden. Bij deze groep individuen is evenwel geen verhoogde maagkankerincidentie waargenomen.

Ook epidemiologisch onderzoek heeft tot nu toe geen causaal verband gelegd tussen nitraatname en maagkanker. Nitraatbelasting, zelfs sterk verhoogde nitraatbelasting, zoals blijkt uit het onderzoek onder kunstmestfabriekarbeiders, leidt dus niet tot een verhoogd risico op maagkanker.

Verwaarloosbare risico's

Samenvattend kunnen we dan ook niet anders concluderen dan dat de huidige nitraatbelasting uit voeding en drinkwater een verwaarloosbaar gezondheidsrisico met zich meebrengt. De huidige nitraat

drinkwaternorm van 50 mg NO₃-l biedt een meer dan adequate bescherming voor alle bevolkingsgroepen en behoeft geen wijziging, naar boven noch naar beneden. Een streefwaarde van 25 mg NO₃-l is uit het oogpunt van volksgezondheid zinloos. Er is hierin geen enkel gezondheidsrendement te behalen. Een verwaarloosbaar gezondheidsrisico impliceert

echter niet dat de aanwezigheid van nitraat in drinkwater zonder meer acceptabel is. De aanwezigheid van nitraat in grondwater, voor zover rechtstreeks afkomstig van het aanwenden van mest, lijkt mij dan ook een verspilling van grondstoffen.
J. C. Hanekamp, projectcoördinator.

HAN in het Nieuws

HAN is in het eerste halfjaar van 1997 regelmatig in het nieuws geweest. Uiteenlopende publicaties als het Agrarisch Dagblad, het Landbouwblad, Boer en Bedrijf, het Dagblad Flevoland, Natuur en Techniek, Liberaal Reveil, Skepter, Hypothese, Ad Valvas, de Nederlandse Jager en HP/De Tijd besteedden aandacht aan HAN. Verder haalde HAN de Volkskrant,

Trouw, de Haagsche Courant, het Algemeen Dagblad en De Telegraaf. Daarnaast verzorgden bestuursleden en medewerkers van HAN een groot aantal lezingen en verleenden zij hun medewerking aan diverse radio en TV-programma's, zoals Radar (Tros TV), Spijkers met koppen (Vara-radio), EO Tijdsein Radio en Tros Spreekuur.

Heidelberg Appeal Nederland

Het 'Heidelberg Appeal', werd publiek gemaakt tijdens de 'Earth Summit' in 1992 te Rio de Janeiro. Het appeal was eind 1992 al getekend door 425 wetenschappers en andere leidende intellectuelen.

Op dit moment worden de stellingen onderschreven door 3500 wetenschappers (waaronder 72 Nobelprijswinnaars) uit 102 landen.

Het wijst met name op het gevaar van pseudo-wetenschappelijke conclusies met betrekking tot milieukwesties.

Deze Nieuwsbrief is een uitgave van de stichting Heidelberg Appeal Nederland en wordt gratis verspreid onder de donateurs. Losse of extra exemplaren kunnen worden aangevraagd bij de stichting HAN.

De stichting HAN is een stichting-zonder-winstoogmerk die tot doel heeft het verschaffen van wetenschappelijk verantwoorde informatie over milieu- en aanverwante onderwerpen.

Redactie nieuwsbrief:
Wybren Verstegen,
e-mail: verstege@let.vu.nl

Bestuur:
prof. dr. A. Cornelissen
prof. dr. R.H. Meloen
prof. dr. A. Bast

Onderzoekscoördinator:
Dr. J.C. Hanekamp

Coördinator:
Karel Beckman, Nieuwendammerdijk 499, 1023 BP
Amsterdam, tel. 020-637.2580, fax 020-632.0859,
e-mail beckman@euronet.nl

Correspondentie-adres:
Postbus 75311, 1070 AH Amsterdam

N.B. Voor inlichtingen kunt u schrijven naar ons postbusnummer danwel u rechtstreeks wenden tot de coördinator.

Steun de stichting HAN. Word donateur!

Ik geef mij op als donateur van de Stichting Heidelberg Appeal Nederland (HAN). Mijn donatie bedraagt (minimaal fl. 25,00, studenten en A(O)IOs minimaal fl. 15,00).

Naam:..... Titel:.....

Straat:.....

Postcode:..... Plaats:.....

Telefoon:..... Fax:..... E-mail adres:.....

Beroep/specialisatie.....

Wil actieve bijdrage leveren: j / n

Stuur deze bon op naar: Stichting HAN, Postbus 75311, 1070 AH Amsterdam. Stuur geen geld. U krijgt een acceptgiro toegestuurd. Dit kan enige tijd duren.

De miljardenfabels van de milieubeweging

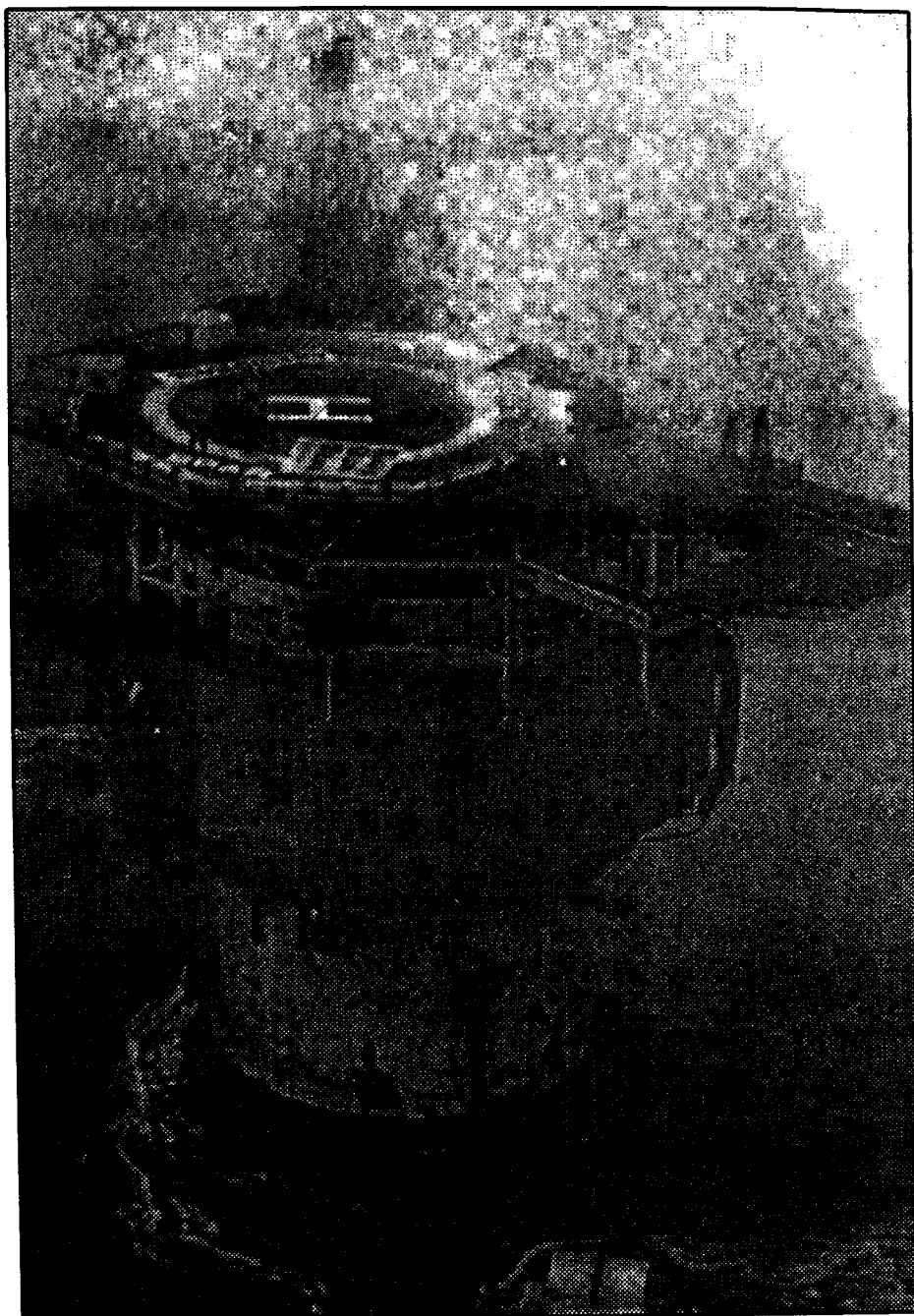
Milieuorganisaties jagen de Nederlandse samenleving voor tientallen miljarden op kosten om denkbeeldige gevaren af te wenden. Volgens dr. Albert Cornelissen is er veel minder reden tot paniek dan actiegroepen ons willen wijsmaken. Hij is voorzitter van Heidelberg Appeal Nederland, de luis in de pel van de milieubeweging.

Door Arnout Jaspers

OIT WAS HIJ zelf lid van Natuurmonumenten en de Waddenzeevereniging, maar die tijd is voorbij. Tegenwoordig is hij geërgerd en bezorgd over het verbale geweld van de milieubeweging en de kritiekloze manier waarop de media daarmee omspringen: „Ik maak me soms echt kwaad voor de tv of als ik de krant lees.“ De manier waarop de Dierenbescherming van leer trok tegen stier Herman deed voor hem de deur dicht. Menigeen zal zich nog de posters herinneren van de vrouw met koeie-uiers als borsten, of de suggestieve kreet: 'Binnenkort met blond haar en blauwe ogen?'

Juist zulke belangengroeperingen zouden genuanceerde informatie moeten geven, vindt Cornelissen: „Het publiek vindt milieu- en consumentenorganisaties verreweg het betrouwbaarst, zo blijkt uit enquêtes. Dan komt er een hele tijd niets, dan de wetenschap en daarna pas de politiek. Dat betekent een zware morele last voor de milieubeweging, want als zij bewust misleidt, wat ze soms doet, is dat achteraf bijna niet meer recht te zetten.“

Die last is volgens hem voor de milieubeweging te zwaar gebelken. Grote milieuorganisaties als Greenpeace hebben ideële doelstellingen,

Greenpeace-activisten ketenen zich vast op de Brent Spar, het lege olie-reservoir dat Shell wilde afzinken in de Atlantisch Oceaan. De milieubeweging ontketende een wereldwijde hetze tegen dit voornemen omdat hierdoor duizenden tonnen zwaar vervuild slib in zee terecht zouden komen. Dit was niet waar; Greenpeace gaf achteraf toe dat z'n berekeningen er totaal naast zaten. Maar afzinken blijft onbespreekbaar dus ligt de Brent Spar nog altijd in een Noorse fjord.

maar zijn ondertussen uitgegroeid tot bedrijven met miljoeneninkomsten en tientallen vaste krachten in dienst. Om de stroom donaties op gang te

houden is het van levensbelang om regelmatig alarm te slaan en de media vormen het ideale doorgeefluik. Afgelopen winter berichtte het Jeugd-

journaal diverse keren over 'smeltende polen', waarbij de Nederlandse jeugd een Greenpeace-schip te zien kreeg dat moeiteloos door het kennelijk dunner geworden zeeijs voer. Volgens de verzamelde actievoerders van Greenpeace en het Wereld Natuur een gevolg van het opwarmen van de aarde.

De feiten zijn echter dat de gemiddelde temperatuur rond zowel de Noord- als de Zuidpool sinds het begin van de registratie, tientallen jaren geleden, niet gestegen is, en op satelliet-opnames is de ijskap van Antarctica even groot gebleven. Een leugentje om bestwil of bewuste misleiding?

„Natuurlijk is dat bedrog!“ zegt Albert Cornelissen, in het dagelijks leven hoogleraar parasitologie aan de Universiteit Utrecht. Hij richtte in 1994 de stichting Heidelberg Appeal Nederland (HAN) op om tegenwicht te bieden aan alle rampscenario's die over het publiek worden uitgestort. Het Heidelberg Appeal is een manifest dat in 1992 werd opgesteld na de grote VN-conferentie over het milieu in Rio de Janeiro. Het manifest - inmiddels ondertekend door ruim 3000 wetenschappers uit vele landen, onder wie een handvol Nobelprijswinnaars - roept politici op niet alleen naar allerlei actiegroepen te luisteren als het om milieukwesties gaat en verzet zich tegen het negatieve etiket dat wetenschap en techniek opgeplakt krijgen. Volgens het Heidelberg Appeal is er veel minder reden tot paniek over het milieu dan actiegroepen als Greenpeace ons proberen wijs te maken. De milieuproblemen in de Westerse wereld zijn de laatste tien, twintig jaar juist onder controle gebracht en zo goed als opgelost. Nu is vooral belangrijk om de opgedane kennis over te dragen aan ontwikkelingslanden, zodat dezelfde fouten daar niet opnieuw worden gemaakt.

HAN diende enige tijd geleden een klacht in bij de Reclame Code Commissie over een reclamespot van het Wereld Natuurfonds, waarin werd beweerd dat elke 20 minuten een diersoort uitsterft. Misleidend, vond ook de commissie, want dat getal is

niet gebaseerd op controleerbare feiten. Het zijn succesjes van een organisatie die sinds de oprichting gestaag groeit en nu zo'n 700 donateurs heeft. Dat steekt wat mager af tegen de honderdduizenden donateurs van Greenpeace of het Wereld Natuurfonds, maar het is genoeg om HAN met wat vrijwilligers draaiend te houden.

'Zure regen', die een acute bedreiging zou vormen voor de bossen van Europa, is jarenlang de favoriete ramp van de milieubeweging geweest maar de laatste tijd hoor je ze daar weinig meer over. Cornelissen: „Van die aangekondigde massale bossterfte is dus helemaal niets terechtgekomen.“

Het actiewezen zit daar niet mee, want die trekt gewoon aan de bel voor een nieuw sluipend kwaad: xeno-oestrogenen in het milieu, bijvoorbeeld. Dit zijn stoffen afkomstig van pesticiden en plastics die mogelijk de werking van geslachtshormonen bij mens en dier nabootsen. Anecdotes over geslachtsverandering bij slakken en vissen en al even anecdotisch onderzoek naar het aantal spermacellen in het sperma van Deense mannen vormen de elementen voor het volgende doemscenario: binnen afzienbare tijd zullen alle mannen onvruchtbaar worden, of, zoals het in paginagrote advertenties heette: 'Je bent nog maar half de vent die je vader was.'

Feitelijk was dat Deense onderzoek ongeschikt om een eventuele teruggang in de kwaliteit van het sperma aan te tonen. Bij de Nederlandse stieren bleek in elk geval niets van een teruggang; wel dat er enorme variaties per stier en 'per keer' voorkomen, hetgeen verklaart waarom bij kleine onderzoeken soms van die schijnbaar onrustbarende uitkomsten worden gevonden. Cornelissen: „Dat zie je bij al die discussies over het milieu: elke keer duiken weer dezelfde wilde claims op die vaak door degelijk onderzoek allang zijn weerlegd.“

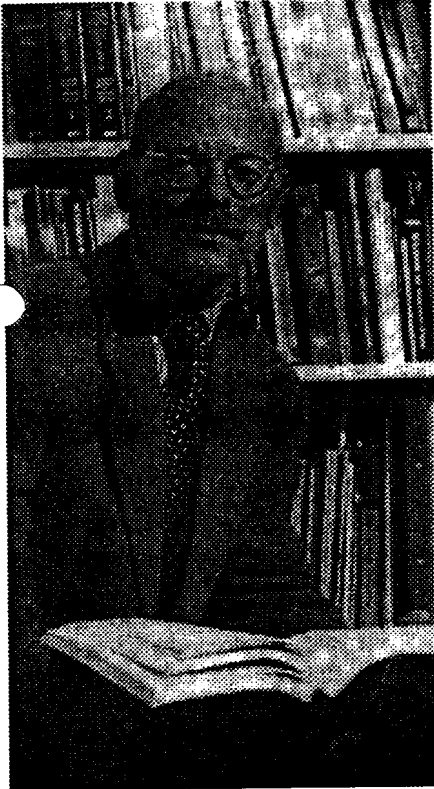
Zulke claims zijn net zo onuitroeibaar als verhalen over UFO-ontvoeringen en graancirkels en scheppen een kli-

maat van angst en onzekerheid waarin milieuorganisaties floreren, maar rationele argumenten nauwelijks nog een kans krijgen: „Mensen in Nederland hebben nog steeds het idee dat vervuiling in hun directe woonomgeving een belangrijke bron van ziektes is, rechtstreeks of via hun voeding, maar het tegendeel is waar. TNO heeft de maaltijden van doorsnee gezinnen geanalyseerd op zware metalen, resten van bestrijdingsmiddelen en van alles en nog wat, en ze vonden of niets of een concentratie ver beneden de norm.“

Uit allerlei wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat je je in Nederland over de voeding geen zorgen hoeft te maken, en vrijwel zeker is hier nog nooit iemand doodgegaan aan wonen op vervuilde grond. Maar wat blijkt: je kunt mensen daarvan niet overtuigen. Ze geloven het gewoon niet. Ik vind dat juist milieu- en consumentenorganisaties hier een zware taak hebben, omdat ze qua geloofwaardigheid bij het publiek op nummer één staan. Maar op dit terrein doen ze eerder het tegendeel, namelijk angst aanwakkeren.“

Een groot probleem bij het bestrijden van milieupaniek is dat doorgaans alle proporties uit het oog worden verloren: „Zodra het woord 'giftig' of 'kankerverwekkend' valt, ontstaat meteen het idee: als die stof überhaupt aanwezig is, krijg ik dus kanker. Maar bepalend is hoeveel je van die stof binnenkrijgt en hoe lang de blootstelling duurt.“ Iedereen kent een voorbeeld van dit principe: roken veroorzaakt longkanker, maar het risico neemt ongeveer evenredig toe met het aantal sigaretten dat wordt weggepakt. Geen normaal mens gaat verhuizen omdat de buurman rookt, maar de 'bedreigingen' van wonen op vervuilde grond of de vuilverbrandingsinstallatie aan de andere kant van het spoor zijn nauwelijks groter. De grote milieuorganisaties van nu zijn opgericht in de jaren 60 en '70, toen inderdaad zo'n beetje alle afval met de ogen dicht werd gedumpt, en overheid noch industrie voldoende aandacht voor dit probleem hadden. Het lijkt wel of de huidige overheid

nog steeds boete wil doen voor die erfzonde. Volgens Cornelissen zijn veel normen voor potentieel schadelijke stoffen in het milieu onnodig scherp vastgesteld. Bovendien worden ze soms naar beneden bijgesteld zodra een verbeterde detectiemethode nog lagere concentraties kan aantonen. Met andere woorden: de minimaal meetbare waarde wordt de norm.

Dr. Cornelissen

Eigenlijk heerst op het gebied van de normstelling een vreemde wetteloosheid in Nederland. Milieuwetten zijn namelijk allemaal kaderwetten, waarin wel staat dat het milieu voor bepaalde stoffen aan een norm moet voldoen, maar de hoogte van die norm wordt op ambtelijk niveau ingevuld. Extra speelruimte verschaffen de ambtenaren van VROM zich door er twee normen op na te houden: een interventiewaarde en een streefwaarde. De interventiewaarde - de concentratie in het milieu waarboven actie moet worden ondernomen - is doorgaans gebaseerd op een internationale norm, en die is weer zoveel mogelijk gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. Puur voor Nederlands gebruik stelt VROM echter voor allerlei stoffen streefwaarden vast die tot tien keer lager liggen.

De streefwaarde heeft dus nauwelijks iets te maken met bewezen schadelijkheid van de stof, maar wordt een speelbal van ambtelijke hobbyisten en milieuvrijwilligers als Lucas Reijnders, die hun weg op de diverse ministeries wel weten te vinden. Zo'n norm, hoe onredelijk ook, kan achteraf bij de rechter niet worden aangevochten, want die mag niet over de inhoud van een wet oordelen, alleen over de toepassing.

Een fraai voorbeeld is volgens Cornelissen radon, een radioactief gas dat in geringe hoeveelheden vrijkomt uit de bodem en zich verzamelt in de krimp ruimten van huizen. In alle landen om ons heen wordt een interventiewaarde van 200 becquerel per kubieke meter gehanteerd, een stralingsniveau dat geen enkel huis in Nederland haalt. De ambtenaren van VROM hebben in hun wijsheid echter de streefwaarde op 20 becquerel per kuub gezet, zodat een groot deel van de huizen kostbare bouwtechnische aanpassingen behoeft. Naar schatting gaat dat de burger de komende 20 jaar 370 miljoen gulden per jaar kosten, in totaal 6 miljard gulden. En dat terwijl geenszins is bewezen dat blootstelling aan een geringe concentratie radongas schadelijk is voor de gezondheid; integendeel, er zijn statistische aanwijzingen dat de bevolking in gebieden waar heel weinig radongas uit de bodem komt, juist iets meer kanker krijgt.

Iets soortgelijks geldt voor de recente plannen om alle koperen waterleidingen in huizen te vervangen door kunststof, want er zijn geen aanwijzingen dat iemand in dit land via het drinkwater kopervergiftiging oploopt. Prijskaartje: 40 miljard gulden. Voor het grootste deel van de bodemsanereringen - zoniet alle - geldt in wezen hetzelfde.

Het komt er dus op neer dat een clubje beleidsambtenaren bij VROM in eendrachtige samenwerking met de milieulobby de Nederlandse samenleving voor tientallen miljarden gulden op kosten jaagt om denkbeeldige gevaren af te wenden.

HAN pleit in navolging van minister De Boer voor 'onthaasting', maar dan wel op haar eigen terrein, het milieu.

Milieuoorganisaties zouden eens moeten ophouden met 'selectief shoppen' in de wetenschap: onderzoeksgegevens, hoe voorlopig en dubieus ze ook zijn, presenteren als alarmerende zekerheden, en vervolgens alle informatie die niet in je kraam te pas komt negeren. Beleidsmakers zouden moeten wachten met milieumaatregelen totdat wetenschappelijke consensus over een kwestie is bereikt, in plaats van normen 'voor alle zekerheid' alvast maar te verlagen.

In welles-nietes-discussies met de milieubeweging over allerlei details ziet Cornelissen niet veel heil: „We hopen de milieuoorganisaties ervan te overtuigen dat zij op de lange termijn ook zijn gebaat bij het verspreiden van objectieve en genuanceerde informatie.“

Dat zal waarschijnlijk pas gebeuren als de burger het rampenactivisme beu wordt, en zich van organisaties als Greenpeace en Milieudefensie begint af te keren. Tot die tijd zal de milieubeweging wel met claims de publieke opinie blijven bespelen. HAN -of 'de wetenschap' in het algemeen - ziet zich dan telkens in de oncomfortabele rol gedrongen van een instantie die zegt dat het allemaal wel meevalt, of dat er niets aan de hand is, of dat nader onderzoek nodig is. Dat wekt dan al gauw de indruk dat de doofpot tevoorschijn wordt gehaald. Onzin natuurlijk, vindt Cornelissen: „Ook wij vinden een goed milieu belangrijk. Maar organisaties die eenzijdige informatie verstrekken, moeten door ons worden gecorrigeerd.“

ALS NIEUWE speler op dit terrein heeft de stichting Heidelberg Appeal Nederland veel minder naamsbekendheid dan milieu-organisaties als het Wereld Natuurfonds of Greenpeace.

Als het aan laatstgenoemde organisatie ligt, blijft dat ook zo. Volgens woordvoerder Eco Matser is Greenpeace 'niet onder de indruk van wat zij te vertellen hebben'.

Hij heeft in een van de Nationale Duurzaamheidsdebatten de degens gekruist met HAN-lid Meloen.

"Met de vertegenwoordigers van de industrie kon ik daar nog een aardige discussie voeren, maar met Meloen was dat niet mogelijk wegens gebrek aan serieuze tegenargumenten."

Volgens hem afficheert de stichting HAN zich ten onrechte als de stem van de wetenschap: "Ze probeert gewoon de milieubeweging in diskrediet te brengen." Greenpeace laat het oordeel graag over aan 'de

'HAN' stapt in dezelfde valkuil als Greenpeace'

echte stem van de wetenschap', zoals die volgens haar te beluisteren is in de Gezondheidsraad. Dit is de commissie die de regering adviseert over gezondheids- en milieukwesties.

Voorzitter van de Gezondheidsraad prof. Sixma blijft echter boven de partijen staan. "Leden van HAN zijn in sommige kwesties heel competent, in andere minder, net als iedereen. Ze vormen een nuttig tegengeluid, want soms slaat de

'groene' beweging te ver door. Als we sommige standpunten van de milieubeweging echt gingen uitvoeren, zou dat rampen veroorzaken. Greenpeace heeft kwesties enorm overdreven onder het motto 'wij zijn nu eenmaal een actiegroep'. Ik geloof niet dat HAN de bedoeling heeft anti-Greenpeace te zijn, maar als actiegroep loopt ze volgens mij het gevaar in dezelfde valkuil als Greenpeace terecht te komen." Het Wereld Natuurfonds (WNF) weigert tot 21 augustus commentaar op de standpunten van de stichting. Dan behandelt de Reclame Code Commissie het hoger beroep inzake de klacht die HAN heeft ingediend tegen het WNF over misleidende reclame. In eerste instantie oordeelde de commissie dat een reclamespotje van het WNF, waarin werd gezegd dat elke 20 minuten een diersoort uitsterft, inderdaad misleidend is..

Heidelberg Appeal (3)

Onder de vlag van Heidelberg bedachten de wetenschappers Cornelissen (AD, 19 juli) en Meloen (AD, 26 juli) het elfde gebod: Gij zult de wetenschap op geen enkele wijze wantrouwen. Heidelberg Appeal Nederland (HAN) plaatst zich met zijn activiteiten achteraan in de rij van organisaties als Christenen voor de Waarheid en de Bond tegen het vloeken, door klagen bij de Reclame Code Commissie (RCC) te hanteren als middel om aandacht te krijgen voor zijn standpunten. Kennelijk heeft HAN geen mogelijkheden om zelf campagne te voeren en dus probeert men mee te surfen op de aandacht die de milieubeweging genereert met haar campagnes. Overigens doet HAN dat met gering succes. De enige veroordeling bij de RCC die men tot nu toe realiseerde was die van het WNF, omdat die organisatie niet hard kon maken dat er exact elke 20 minuten een diersoort uitsterft. Alsof het daarom gaat!

Zouden de Heidelbergse wetenschappers hun tijd niet beter kunnen besteden aan het voorkomen dat er meer diersoorten uitsterven, dan

uitzinnig vanaf deze vervuilde planeet kretten de ruimte in slingeren in de sfeer van 'het is hier fantastisch'?
Nico Koffeman, Vierhouten

Heidelberg Appeal (4)

Je moet een ander natuurlijk nooit vertrouwen. Zo vertrouwt briefschrijver Niko Koffeman (1 augustus) de wetenschappers Cornelissen en Meloen niet.

Voor de zekerheid vermeldt hij maar niet dat beide heren hoogleraar en doctor zijn. Daarom vertrouwt ik Koffeman niet. Wat heeft Koffeman gestudeerd? Of is hij zo'n bescheiden studeerkamergeleerde wie alle kennis over het milieu is aangewaaid? of prikt hij een vorkje mee uit de ruif van de milieubeweging?

A. Verwoerd, Krimpen a/d IJssel